

Preek over Genesis 43

- Schildwolde, 25 augustus 2019
- Kees van Dusseldorp

Thema. Leven met open ogen

Liturgie:

votum en groet

Opw.462 Aan uw voeten Heer

wetslezing

NLB 992 Wat vraagt de Heer nog meer van ons

gebed

lezen: Genesis 43

Luk.16:10-15

Ps.119:10,11,12

preek Gen.43:23a 'U hoeft niet ongerust te zijn, u hebt niets te vrezen.'

Ps.33:2,5,7,8

gebed

NGK 181:1,4,5,6 Hoor, onze Vader, hoor ons aan

collecte

Ps.67:1

zegen

Gemeente van Jezus Christus,

**

'Het gewone leven gaat weer beginnen'. Zo zeggen we dat. Als de vakantie voorbij is. Kinderen weer naar school gaat. Jongeren op tijd uit bed komen en er 's avonds op tijd weer induiken. De bedrijven weer op volle kracht gaan draaien. De vertrouwde zusters van de thuiszorg weer komen. Er geen vakantiedienstregeling meer geldt. De trainingen weer van start gaan. De zalen in de kerk door de week weer worden benut.

'Het gewone leven gaat weer beginnen.' Dat is natuurlijk niet voor iedereen zo. Maar voor onze samenleving geldt het wel. En je zult het merken op de weg, in het zwembad en op de terrasjes. De vakantiesfeer verdampt, ook al zal die door het verwachte mooie weer misschien nog even wat langer blijven hangen. De een vindt het heerlijk. Voor de ander had de vakantie nog wel wat langer mogen duren.

Het gewone leven. Daarin klinkt ook mee: de dagelijkse verplichtingen, de verantwoordelijkheden, de zorgen, de drukte, de tegenslagen, de ingewikkelde relaties, de moeilijke mensen, de teleurstellingen die je oploopt, de keuzes die je moet maken. Maar na de vakantie kun je er toch weer tegen? Zo zeggen we dat. Daaruit blijkt dat het gewone leven vaak best het nodige van ons vraagt.

En wat betekent het dan dat je bij God hoort? Dat je er niet alleen voor staat? Dat je weet dat er meer is dan werken, leven, gezondheid en geluk? Het gewone leven – wat betekent je geloof daarin? En dan niet alleen in de momenten dat je met je dienst aan God bezig bent – in de kerk of thuis. Maar juist als je op het land bent, achter het stuur zit, met de stofzuiger rondloopt, gesprekken voert en als je beslissingen moet nemen?

**

Het gewone leven. Voor Jakob en zijn clan wordt dat opnieuw getekend door honger. Het tweede jaar. Extreem droog. Geen koren. Geen groenten. Geen brood. Als oprichter en directeur van het familiebedrijf moet Jakob beslissingen nemen. Aan geld geen gebrek. En evenmin aan balsem, honing, noten en hars. Maar ja, wat moet je met lekkere parfums als de halmen verschroeien? Wat moet je met pistachenoten als je koeien vel over been zijn? Wat moet je met goudstukken als de velden bruinverbrand zijn? De schuren zijn leeg. De zakken van vorig jaar raken op.

'Ga nog maar een keer naar Egypte', zegt Jakob. Een andere keuze heeft hij niet. 'Dat kan alleen als we Benjamin meenemen', zegt Juda. 'Dat is de voorwaarde die die man heeft gesteld. Bent u bereid om hem met ons mee te laten gaan?' Jakob weet dat wel. Hij had direct vorig jaar al gezegd: 'Benjamin gaat niet mee. Als hem iets overkomt, dan sterf ik van verdriet.' Het is zijn Benjamin, zijn laatste herinnering aan zijn geliefde Rachel. Het is zijn lieveling. En zijn toekomst.

Ook al wenst Jakob even niet aan die voorwaarde te denken, Juda en zijn broers zijn het niet vergeten. En zij moeten uiteindelijk de reis maken en weer voor 'die man' verschijnen. Jakob moppert: 'Waarom hebben jullie dan hem ook verteld dat je nog een jongere broer hebt?' 'Stop' zeggen zijn zoons, 'Dat is niet eerlijk. Die man vroeg ons van alles,

juist naar onze achtergrond en familie. We moesten hem wel de waarheid vertellen, hij had ons al voor spionnen uitgemaakt. Wij konden toch serieus niet weten dat die man zou eisen dat hij Benjamin wilde zien? En weet u nog, Simeon zit daar nog als gijzelaar!’

Het gewone leven. Vol met unieke mensen, ingewikkelde relaties, tegengestelde belangen, onvoorspelbare gebeurtenissen, onmogelijke keuzes, haat en liefde, kortzichtigheid en erfenissen uit het verleden. Andere tijden, andere omstandigheden en andere mensen geven andere problemen. Maar het gewone leven is nooit zonder problemen.

**

Maar in dit gewone leven gebeuren buitengewone dingen. Hier leven mensen aan wie God zich heeft verbonden. Een familie met wie de Heer een verbond heeft gesloten. Aan wie Hij zijn vriendschap heeft aangeboden. En die Hij wil inzetten om de wereld te redden. Een groep mensen, een volk, een gemeenschap, heel klein begonnen, maar die inmiddels miljoenen mensen omvat. Mensen die midden in het gewone leven staan. Met alles wat daarbij hoort. En die daar toch op een ongewone manier mee omgaan.

Het godsvolk kent een bijzonder leven. Omdat de hemel boven hen open is. God heeft zich aan hen verbonden. Verborgен aanwezig deelt Hij hun bestaan. En werkt Hij met zijn Geest in hun leven, om hen in te zetten in zijn plan. Zo ontvangt het godsvolk een buitengewone kracht die over de grenzen van tijd en cultuur heen reikt.

Het godsvolk kent een bijzonder leven. Omdat hun leven een buitengewone bron kent. Een bron van liefde, van wijsheid, van vrijheid en van hoop. Een bron van verzoening, genezing en echte verbondenheid. Zo laat het godsvolk een buitengewone levenskunst zien, die ruimte en bloei geeft aan de ware menselijkheid.

Weet je, bij het tweede bezoek van de broers aan Egypte begint de zon een beetje te schijnen. De geschiedenis krijgt – na alle ellende die er gebeurd is en al het kwaad dat men elkaar heeft aangedaan – voor het eerst de glans van zegen. Niet alleen voor die ene, die Jozef, die drager van Gods Geest. Maar voor het hele volkje. Er gebeuren bijzondere dingen, die iets laten zien van Gods aanwezigheid in het gewone leven. Waardoor de geschiedenis, die begint met een nijpend tekort aan brood, eindigt met een royale hoeveelheid wijn.

Zo heeft Israël het verhaal gelezen. Zo heeft de christelijke kerk deze oude geschiedenis gelezen. Zo doen wij dat. Niet alleen als een historisch verslag van gebeurtenissen van vroeger. Maar als getuigenis van Gods aanwezigheid. Als voorbeeld van merkbaar verschil of God zich aan je verbonden heeft of niet. Als bemoediging en aansporing om midden in gewone leven ook zelf met de Heer te leven en in de Heer met elkaar om te gaan.

Luisteren naar de verhalen uit Genesis is rondlopen in de wereld van Gods verbond, genieten van het brood van Gods genade, drinken van de wijn van Gods liefde. Juist in het gewone leven is de Heer aanwezig. Vaak verborgen, maar niet minder actief. God is niet in een andere wereld dan de dagelijkse realiteit. Geloven doe je niet alleen op de momenten dat je ermee bezig bent in een kerkdienst, op een conferentie, in een bijbelstudiegroep of als je je bewust op God richt in het gebed. Geloven betekent een bijzonder leven in het gewone dagelijkse bestaan. Omdat God zich aan je verbonden heeft. Omdat

ook in jouw leven zijn Geest is uitgestort. Omdat je richt op je Heer, die het gewone leven is binnengegaan en het mens-zijn op zich heeft genomen.

Mag ik proberen je de ogen te openen? Ik heb zelf steeds meer zien van het werk van de Heer toen ik in de wereld van deze tekst binnen ging. Ik ben verrast door de verborgen, maar actieve werkzaamheid van God, midden in het gewone leven. Mag ik je daar iets van laten zien? Dan leer je leven met open ogen. Ogen die de Heer ontdekken in de mensen om je heen. Die de Geest zien in de gang van de gebeurtenissen. Die zich op God richten als je het zelf niet meer weet.

**

Leven met open ogen. Kijk naar Juda. Die opstaat en voor zijn vader gaat staan. Die met respect maar ook met grote beslistheid zegt: 'Pa, zo kan het niet. Zo gaan we er allemaal aan. Geef de jongen mee. Ik zal persoonlijk borg voor hem staan. U mag mij verantwoordelijk houden voor wat er met hem gebeurt. Ik word mijn broeders hoeder. Ik verbind mijn leven aan dat van mijn broer.'

Is dat Juda? Dezelfde Juda die het voorstel had gedaan om Jozef als slaaf te verkopen en mee te geven aan de mensenhandelaars? Dezelfde Juda die een tijdlang gebroken had met de familie en een heidense vrouw had getrouwd? Dezelfde Juda die naar de hoeren ging en zelfs zijn schoondochter zwanger had gemaakt?

Staat hier dezelfde Juda, die zijn vader met respect, maar tegelijk vrijmoedig aanspreekt op zijn verantwoordelijkheid? Neemt hier nu dezelfde Juda de volledige verantwoordelijkheid voor zijn broer Benjamin? En dan niet zoals Ruben het een jaar eerder had gedaan: 'U mag mijn twee zonen doden als er iets met Benjamin gebeurt'. Nee, Juda zegt: 'Ik zelf verbindt mijn leven aan dat van mijn broer'? Weet hij wel wat hij zegt? Dit kun je toch niet van iemand verwachten? Dit gaat veel verder dan wat normaal is.

Ja, dit is dezelfde Juda! Hier zie je iets van wat er gebeuren kan als God zich aan mensen verbindt. Dan kunnen ze veranderen! Dan staan ze zomaar op om wijze woorden te spreken. Ondanks de dwaasheden uit hun verleden. Ook als het spannende woorden zijn. Mensen kunnen veranderen! Omdat God werkt. Open je ogen daar dan ook voor! Pin een ander niet vast op wat hij vroeger heeft gedaan. Draag een ander niet na wat zij ooit heeft gezegd. Schrijf de woorden van een ander niet af omdat hij je vroeger gekwetst heeft. Weet dat God mensen kan veranderen! En sta daar ook zelf open voor. Je hoeft je zelf niet te laten gijzelen door je verleden. Als je nu inziet dat je vroeger dwaas bezig was en dat je verkeerde keuzes hebt gemaakt, wees niet te trots om het te erkennen en niet te koppig om het te veranderen. Gezegend ben je als je open staat voor wat God bij jou of bij een ander doet. En als je luistert naar de wijsheid die een ander heeft ontvangen. Zo werkt God! Midden in het gewone leven. Daar kom je een oude klasgenoot tegen die een liefde laat zien die je nog nooit bij haar hebt ontdekt. Daar komt je vader naar je toe en erkent: 'Ik zie inmiddels zelf in, dat ik echt fouten in de opvoeding heb gemaakt.' Daar komt je vrouw naar je toe en zegt: 'Ik heb je niet altijd de waardering gegeven die je wel verdient.' Daar durf je ook zelf te gaan staan en te zeggen: 'Vroeger zag ik het anders. Maar ik heb ontdekt dat er meer over te zeggen is.'

Leven met open ogen. Dat betekent dat je er rekening mee houdt dat mensen kunnen veranderen. Dat God met jou aan het werk gaat. En ook met anderen. Dat geeft ruimte. Dat geeft kracht. Dat geeft wijsheid. Midden in het leven.

**

Leven met open ogen. Kijk naar Jakob. Die zich gewonnen geeft. Die zo verstandig was om te luisteren. Bij hem wordt ineens weer iets zichtbaar van de bijzondere kwaliteiten die God hem had gegeven. Ze waren verstopt geraakt doordat hij het sterven van zijn Rachel niet kon accepteren, doordat hij het verlies van zijn Jozef zo koesterde en doordat hij zich zo vastklemde aan zijn Benjamin. Want Jakob was de vasthouder. Het was zijn levensstrijd om los te laten. Om het niet zelf te regelen. Om zichzelf in de handen van God over te geven en het van Hem te verwachten.

Nu wordt het weer zichtbaar. Jakob die zegt: neem het geld van de vorige keer mee, misschien was het een vergissing dat het nog in jullie zakken lag. Een heel positieve benadering. Jakob die zegt: neem een kostbaar geschenk mee voor die man. Jakob blijkt niet meer de bedrieger van vroeger. Hij doet niet alleen eerlijk zaken, maar gaat nog een stap verder: hij doet ook respectvol zaken en geeft het beste van het land. Jakob laat zijn Benjamin gaan. Klampt zich niet meer aan hem vast. Maar geeft zijn zoons de ruimte. En dat niet zomaar. Maar met de welgemeende bede tot God de Ontzagwekkende, El Sjadday, of Hij de reis wil zegenen, of Hij de broers wil beschermen, of Hij Simeon wil bevrijden en Benjamin bewaren. En die vervolgens zegt: niet mijn wil, maar uw wil geschiedde!

Als God werkt, leert een mens loslaten. Leer een mens bidden. Leert een mens eerlijk leven. Legt een mens zichzelf in de handen van de Heer. Daarmee verdwijnt de kramp. Daarmee worden beperkingen opgeheven. Daarmee gaan grenzen open. Daarmee komt er vrede en vertrouwen terug. Dat is het bijzondere wanneer God zich aan mensen verbindt. Dan gebeuren in het gewone leven bijzondere dingen. Je raakt je halsstarrigheid kwijt. Je laat los wie je zo graag wilt vasthouden, dat je die het liefst in een kooitje stopt om hem of haar voor jezelf te hebben. Je vertrouwt jezelf en anderen toe aan God de Almachtige. En vind daarin rust.

Gaat dat gemakkelijk? Geliefden loslaten? Je persoonlijke verlangens ondergeschikt maken aan grotere doelen? Je eigen leven in Gods handen leggen? Nee, dat gaat vaak helemaal niet gemakkelijk. Het is een strijd, waarbij je steeds weer ontdekt wat jij zo krampachtig vasthoudt. Wat jij nooit wilt opgeven. Het is een strijd om echt te luisteren naar een woord dat jou niet uitkomt. Om je te laten overtuigen door een visie die je zelf eerst niet had. Maar waar God werkt, daar gebeurt het. Waar je je richt op Gods Geest, daar leer je je handen openen. Eruit te laten vallen wat je vastkneep. En in je open handen ontvang je vervolgens veel meer dan je ooit gedacht had.

Leven met open ogen. Als je je midden in het leven gezien en beschermd weet door de Heer, dan geeft dat ontspanning en ruimte.

**

Leven met open ogen. Kijk naar de hofmeester van Jozef. 'De koning verwacht u aan de maaltijd bij hem thuis', zo meldt hij de broers als die zich melden bij de graansilo's. 'Mag

ik u voorgaan naar het paleis?' Naar het paleis? Wat moeten ze daar? Wat wil die man van hen? Staan daar de soldaten klaar om hen in te rekenen? Erg veel vertrouwen hebben de broers niet. De vorige keer zijn ze nogal stevig aangepakt. En dat geldt, dat zit ze ook dwars. Als ze straks in dat paleis zijn, kan niemand hen meer helpen.

'Met uw verlof heer. Dit is de tweede keer dat wij hier zijn. En het geldt dat we toen hadden betaald, vonden we thuis weer in onze zakken terug. Er moet iets fout gegaan zijn. Kijk, we hebben het weer meegenomen!' Mooi dat die broers direct open kaart spelen! Maar de hofmeester verblijft of verbloost niet. 'Wees niet bang. Het zal een cadeautje van uw God geweest zijn. Want in onze administratie klopt alles. Alles is netjes betaald de vorige keer. Kom, maak het u gemakkelijk. Dan zal ik uw broer uit de gevangenis halen.' Simeon, een beetje witjes nog zo rechtstreeks uit de gevangenis, wordt ook naar het paleis gebracht en met zijn broers herenigd. Dan worden ze met de eetzaal binnengeleid. De hofmeester regelde water, zodat ze zich konden opfrissen. Hij liet hun ezels verzorgen in de stallen. Ziezo, het is nu wachten op de onderkoning.

Bijbeluitleggers hebben in deze scene een beeld gezien van hoe genade werkt. Uit de rij met korencopers worden zij eruit gehaald en krijgen ze een speciale behandeling. Vies en stoffig van de reis worden ze welkom geheten in het paleis van de koning. Ondanks hun slechte acties in het verleden, worden ze overladen met vriendelijkheid en goede verzorging. Hoewel er niet betaald is, is er toch geen tekort. Er staat geen rekening meer open, maar het komt niet van hun eigen geld. En daarbij klinkt de aansporing om hun God ervoor te danken. En de bemoediging: er is niets om bang voor te zijn. Wees niet ongerust. Aanvaard het geschenk van het zilver van uw God. En aanvaard het geschenk van de vriendschap van de onderkoning.

Een beeld van genade? Inderdaad: onverdiende zaligheid. De schuld op wonderlijke wijze voldaan. En de opdracht om God ervoor te danken. Zo is de genade van onze God in Jezus Christus. En in het verlengde daarvan wordt zulke genade ook zichtbaar tussen mensen. Wat mooi als je dat kunt ontdekken! Dat er van je gehouden wordt, ook al ken je je beperkingen. Dat je welkom bent, ook al heb je je verleden. Dat je uitgenodigd wordt, ook al heb je grove fouten gemaakt. Wie leeft binnen Gods verbond, die zal zulke ervaringen herkennen. Genade, aanvaarding, gastvrijheid, vergeving zijn immers ook trefwoorden voor het samenleven binnen de gemeenschap van Christus? We zijn toch een kerk van Christus? Aanvaard de ander, zoals de Heer ook jou aanvaard heeft! Vergeef de ander, zoals ook jou vergeven is! Wees genadig voor de ander, want jij leeft ook van genade.

Leven met open ogen. Dat betekent dat je midden in het leven ook de bloemen van genade opmerkt. In hoe anderen met jou omgaan. Dat je ook zelf genadig bent naar anderen. En dat je in de omgang met elkaar iets van de onverdiende goedheid en eeuwige vriendschap van God ontdekt. En de Heer dankt voor alle onverdiende zaligheden die we midden in het leven ontvangen.

**

Leven met open ogen. Kijk naar de broers. Daar zitten ze met z'n elven te wachten. Na enige tijd komt Jozef thuis. Ze weten niet hoe snel ze voor hem op de grond moeten vallen. 'Aanvaard, o koning, ons geschenk'. 'Hoe is met uw oude vader, leeft hij nog?' 'Ja,

Heer, onze vader, uw dienaar, maakt het goed'. 'En is dat de Benjamin van de familie?' Nog voordat de tolk de vraag vertaald heeft, wordt het Jozef teveel. Liefst wil hij zijn broertje omhelzen. Hij ziet in zijn broer de trekken van zijn vader en zijn moeder. 'God zij je genadig, mijn zoon', kan Jozef er nog net uitpersen. En dan vlucht hij een zijvertrek in en laat hij de emotie er even uitkomen.

Na een kort moment wast hij zijn gezicht, vermant zich, treedt opnieuw de eetzaal binnen. 'Mag ik u aan tafel uitnodigen? Mijn knechten zullen u uw plaatsen wijzen'. De oudste, Ruben, komt aan het hoofd van de tafel te zitten. Dan Simeon, Levi, Juda. Alle broers tot Benjamin aan het eind van de rij. 'Wat is dit? Hoe weet de koning dat? Heeft hij soms helderziende krachten? De broers kijken elkaar verbaasd aan. Ze voelen zich gezien, betrapt misschien wel. Teruggeplaatst in hun ouderlijk gezin. Zoals ze vroeger aan tafel zaten, dertig, veertig jaar geleden. Als broeders aan één tafel. Zouden ze dat kunnen?

'Dien de maaltijd op!' Daar komen de dienaren binnen. Eerst naar de tafel van Jozef, die als onderkoning altijd een eigen privé-tafel had. Daarna naar de tafel van de broers, die tegenover hem zaten. En tenslotte naar de tafel van de Egyptenaren die ook aan de maaltijd deelnamen. En Benjamin krijgt vijf keer zoveel. Het eten smaakte, de sfeer was goed, de wijn vloeiende rijkelijk. De angst verdween, er ontstond een vrolijke sfeer, een gezamenlijk feest.

Zie je het plaatje? Voor het eerst in de geschiedenis eten de twaalf zonen van Jakob samen in één ruimte. Als ik het wat groot zeg: hier is de volledige kerk in eenheid bij elkaar. Samen gebruiken ze de maaltijd. Als broeders tezamen. Het gezin van God is compleet en viert feest. Daar loopt het op uit. Samen met alle heiligen. Genieten van het leven in de heerlijkheid van God.

Nee, we zijn er nog niet. Er lopen nog grenzen in de eetzaal. Die ene aan zijn eigen tafeltje, die zijn geheimen heeft. Die anderen aan hun tafel. Die hun verleden en hun schuld nog met zich mee dragen. Er moet nog het nodige opgeruimd worden, voordat de gemeenschap en de broederschap ongestoord zijn. Er is nog afstand, er is nog vervreemding, er ligt nog een hypotheek op de maaltijd. Maar tegelijk: er wordt al iets zichtbaar van de maaltijd van de Heer. Een groeiende verbondenheid met elkaar.

Leven met open ogen. Dat betekent ook de gemeenschap zoeken. Aan de verbondenheid werken. De kloven overbruggen. Elkaar vinden en aanvaarden aan de maaltijd van de Heer. Geen afstand houden tot de kerk. Anderen niet buitensluiten. Maar genieten van de eenheid in verscheidenheid. De kerk lijkt de enige plek in de wereld waar mensen van alle rangen en standen, leeftijden en rollen, talen en culturen, vermogens en beperkingen elkaar ontmoeten aan de tafel van de Heer.

**

Het gewone leven gaat weer beginnen. Het gewone leven, dat is leven met open ogen. Voor de verborgen, maar actieve aanwezigheid van God. Midden in het leven laat Hij zich zien en werkt Hij aan mensen. De tweede reis van de broers naar Egypte draagt de glans van Gods zegen. Drie keer wordt zijn naam genoemd. Drie keer in een zegenbede en bemoeiding. Dat helpt! Om de ogen te openen. Om midden in het leven te leven als kind van God.

God verandert mensen! Pin ze daarom niet vast, en ook jezelf niet.
God heeft de regie. Laat daarom los wat je zo krampachtig vast probeert te houden.
God bewijst zijn genade. Ontvang het en bewijs het, ook in de omgang met elkaar.
God vormt een nieuw volk. Laat je invoegen in de gemeenschap en geniet van het goede erin.

Leven met open ogen. Open voor Gods aanwezigheid. Open voor de ander om je heen.
Open voor de wereld waarin je leeft. Dan krijgt het gewone leven een buitengewone glans. Dan draagt het de belofte van Gods heerlijkheid.

Amen